

ΤΟ ΣΠΗΛΑΙΟ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΣΟΦΙΑΣ

Από την

ΣΟΦΙΑ ΣΙΓΑΛΟΥ - ΧΑΤΖΗΔΑΚΗ

Στην επαρχία Κισσάμου, 47 χιλιόμετρα δυτικά απ' την πόλη των Χανίων στην Κρήτη, βρίσκεται το Τοπολιανό φαράγγι. Στο νότιο άκρο αυτού επάνω απ' το δημόσιο δρόμο υπάρχει ένα μεγάλο σπήλαιο. Η έκτασή του είναι περίπου 2 στρέμματα. Πρόκειται για ένα θαυμάσιο μνημείο της φύσης. Στο εσωτερικό του, ενσωματωμένο στο βράχο υπάρχει το εκκλησάκι της Αγίας του Θεού Σοφίας, που γιορτάζει την τρίτη ημέρα του Πάσχα. Πολλοί σταλακτίτες στολίζουν αυτό το σπήλαιο που είναι όμως ανεξερεύνητο.

Πολλές παραδόσεις και πολλοί θρύλοι είναι δεμένοι μ' αυτό το σπήλαιο. Μια παράδοση λέει ότι πριν απ' την Αλωση της Κωνσταντινούπολης οι (εκεί) Έλληνες ζήτησαν βοήθεια απ' τους Κρητικούς. Εστειλαν λοιπόν μήνυμα στον Καπετάν Μανούσο Καλλικράτη. Αυτός χωρίς να διστάσει παίρνει τέσσερα πλοία με 3 ιστούς που λέγονται δρομώνες, από τα οποία τα τρία ήταν δικά του και ένα διάρμενο με δυο ιστούς και ξεκινά. Το πρώτο, το μεγαλύτερο από τα δικά του το κυβερνούσε ο ίδιος, το δεύτερο και το τρίτο ο Καπετάν Γρηγόρης Μανιάκης από τ' Ασκύφου και το τρίτο ο Καπετάν Πέτρος ο Κάρχας που τον ονόμαζαν και Γραμματικό από την Κυδωνία. Ο τέταρτος δρομώνας ήταν του Καπετάν Αντρέα Μακρή από το Ρέθυμνο ενώ το διάρμενο ήταν του Καπετάν Νικόλα Στενακού και κυβερνήτη είχε τον Καπετάν Παυλή τον Καματερό από την Κίσαμο.

Το πλήρωμα των караβιών αποτελείτο από 1.500 άντρες. Όταν οι Τούρκοι μπήκαν μέσα στην Πόλη έδωξαν τους Χριστιανούς που είχαν απομείνει στα εσωτερικά τείχη με βόμβες, με βέλη, με τόξα, και πέτρες. Η πόλη έμεινε έρημη, νεκρή καθώς γράφει ο Δούκας « μη έχουσε είδος, ουδέ κάλλος ».

Σε δυο φρούρια όμως υπήρχε ακόμα ζωή. Η μοναδική ζωή που έβγαινε από τα στήθη των Κρητικών που δεν δέχτηκαν να υποδουλωθούν. Στα φρούρια του Βασιλείου του Λέοντα και του Αλεξίου, οι ναύτες που είχαν έρθει από την Κρήτη πάλεψαν γενναία μέχρι τις 6-7 η ώρα και σκότωσαν πολλούς Τούρκους. Οι αρχηγοί τους είχαν όλοι πέσει στο πεδίο της μάχης μαζί με τον αυτοκράτορα Κων/νο που μαχόταν κι αυτός άγνωστος μέσα στο πλήθος των πολεμιστών για να πεθάνει χωρίς βοήθεια και συμπαράσταση. Ο μόνος απ' τους Κρητικούς που κατάφερε να σωθεί ήταν ο Καπετάν Γραμματικός, από τον οποίο έχουμε και σημαντικές πληροφορίες για την συμμετοχή των Κρητικών στον αγώνα αυτόν. Σκέφθηκε λοιπόν ο Καπετάν Γραμματικός, αν και τραυματισμένος σε πολλά μέρη του κορμιού του, ότι θα ήταν καλύτερο να μείνουν στα πόστα τους και να εξακολουθήσουν να πολεμούν μέχρι να σκοτωθούν όλοι, παρά να παραδώσουν τα όπλα. Μάλιστα είχε σκοπό να ανατινάξουν τα δύο φρούρια στα οποία πολεμούσαν παρασύροντας κατ' αυτόν τον τρόπο στο θάνατο και πολλούς Τούρκους.

* The cave of Aghia Sofia.

** S.Sigalou-Hatzidaki, University of Athens, Panepistimioupolis.

Όταν έφτασε το βράδυ, κάποιος Τούρκος ειδοποίησε το Σουλτάνο για τις προθέσεις αυτών των αντρών που δεν ήθελαν να δεχτούν την ατίμωση της υποδούλωσης, αλλά προτιμούσαν το θάνατο. Ο Σουλτάνος τότε, εκτιμώντας την καλικάριά των Κρητικών, έστειλε έναν Πασά με δυο αξιωματικούς που ο ένας κρατούσε λευκή σημαία και ο άλλος ήταν δραγουμάνος και τους ανακοίνωσε: « Ο Σουλτάνος εκτιμά την ανδρεία σας, γι' αυτό σας αφήνει ελεύθερους να φύγετε για το νησί σας με τα όπλα σας και με ένα από τα καράβια σας». Τότε οι 170 εναπομείναντες άνδρες του Μανούσου Καλλικράτη καθώς και οι λίγοι άλλοι που είχαν έλθει νωρίτερα, κατά την ομολογία του Γάλλου Βυζαντινολόγου Σλουμπερζέ, κατέβηκαν από τους πύργους με τ' αρματά τους, μπήκαν σ' ένα δρομώνα και ξεκίνησαν για το ταξίδι της επιστροφής. Κυβερνήτης του πλοίου τώρα δεν ήταν ο Γραμματικός που βαριά χτυπημένος ζήτησε και βγήκε στο μοναστήρι του Βοτοπεδίου του Αγίου Ορους, όπου και έγραψε αυθεντικές πληροφορίες για την συμμετοχή των Κρητικών στην Αλωση, αλλά ο Παναγής Χαλκούσης από τον Χάνδακα.

Μαζί τους οι Κρητικοί δεν έφεραν μόνο την πίκρα τους για την ήττα της Βασιλεύουσας αλλά και ένα σύμβολο ελπίδας. Καθώς μας ομολογεί η παράδοση στα χέρια τους πέρασε η εικόνα της Σοφίας του Θεού και μαζί με τ' αρματά τους έφτασε στο σπήλαιο της Αγίας Σοφίας. Απ' αυτή την εικόνα πήρε και το σπήλαιο το ονομά του. Εκεί κτίστηκε και το εκκλησάκι που θυμίζει τα ασκητήρια των Πατέρων της εκκλησίας μας. Η παράδοση λέει ότι οι κάτοικοι για λόγους ασφαλείας πήραν την εικόνα και την μετέφεραν στην εκκλησία ενός γειτονικού χωριού (Κατσοματάδος). Αυτή όμως έφυγε από εκεί και επέστρεψε στο σπήλαιο. Το γεγονός αυτό αποκαλύφθηκε τρεις φορές. Στο τέλος μπήκε μέσα στο βράχο και παρέμεινε εκεί μέχρι σήμερα.

Άλλη παράδοση που αναφέρεται στο έργο « Κρητίς », λέει ότι επί Ενετοκρατίας ζούσαν μέσα στο σπήλαιο της Αγίας Σοφίας οι δύο αδελφοί Ψαρομήλιγγοι. Ο ένας ήταν ο επίσκοπος Κισσάμου και Σελίνου και ο άλλος ήταν οπλαρχηγός. Ο οπλαρχηγός είχε ένα γυιο επονομαζόμενο Δράκο που ήταν επίσης οπλαρχηγός. Ενετός διοικητής ήταν τότε ο Τάσκα που είχε μια κόρη τη Βικτωρία με την οποία ο Δράκος ήταν ερωτευμένος. Ο Τάσκα έβγαλε μια διαταγή που έλεγε ότι όποιος Έλληνας οπλαρχηγός φέρει δύο κεφαλές άλλων οπλαρχηγών θα μπορεί να κυκλοφορεί ελεύθερος και οπλισμένος.

Ο επίσκοπος τότε και θείος του Δράκου τον κάλεσε στο σπήλαιο της Αγίας Σοφίας για να προσευχηθούν μαζί για τον αγώνα. Έκαναν πράγματι μια λειτουργία, κονώνησαν και μετά ο επίσκοπος είπε στον ανηψιό του : « Να μου ορκισθείς ότι θα κάνεις ότι σου ζητήσω ». Ο Δράκος συμφώνησε και ορκίσθηκε χωρίς να φαντασθεί αυτό που θα του ζητούσε ο θείος του. Αυτός τότε συνέχισε « Ο πατέρας σου κι εγώ είμαστε ηλικιωμένοι και δεν μπορούμε να προσφέρουμε τίποτα πια στον αγώνα για την απελευθέρωση της πατρίδας. Σε παρακαλώ λοιπόν να πάρεις τα κεφάλια μας και να τα παραδώσεις στον Τάσκα. Έτσι θα μπορέσεις εσύ να δράσεις ελεύθερα και να προσφέρεις τις υπηρεσίες σου στην πατρίδα ».

Μόλις το άκουσε ο Δράκος πανικοβλήθηκε και έφυγε τρέχοντας. Ο επίσκοπος τότε άρχισε να του φωνάζει : « Επίορκε, γύρισε πίσω. Δε μπορείς να φύγεις έτσι ». Ο Δράκος αναγκάστηκε να γυρίσει πίσω και με μεγάλη συντριβή να αποκεφαλίσει τους δύο γέροντες. Μετά πήρε τις δυο κεφαλές και τις παρέδωσε στον Τάσκα.

Ο Τάσκα ευχαριστήθηκε πολύ διότι οι δύο οπλαρχηγοί ήταν σημαίνοντα πρόσωπα και διοργάνωσε μεγάλο γλέντι. Οι Έλληνες οπλαρχηγοί έφεραν κρασί στο οποίο είχαν ρίξει στάχτη και κέρασαν τους στρατιώτες που φύλαγαν το μέγαρο του Τάσκα. Αυτοί ζαλίστηκαν και οι Έλληνες όρμησαν μέσα στο κτίριο όπου έσφαξαν πολλούς Ενετούς. Μετά απ' αυτό ο Δράκος κατέφυγε πάλι στα βουνά απ' όπου συνέχισε τον αγώνα του.

Αργότερα μέσα στο σπήλαιο της Αγίας Σοφίας βρέθηκαν οι δύο αποκεφαλισθέντες σκελετοί, τα οστά των οποίων μεταφέρθηκαν και κτίστηκαν μέσα στην Αγία Τράπεζα της μικρής εκκλησίας της Αγίας Σοφίας. Οι δύο σταλακτίτες που βρίσκονται στην είσοδο του σπηλαίου μοιάζουν με τις μορφές του επισκόπου και του αδελφού του.

Το σπήλαιο της Αγίας Σοφίας αποτελεί ένα σημαντικό μνημείο το οποίο θα άξιζε να εξερευνηθεί.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Χειρόγραφα Μονής Βατοπεδίου.
- 2 « Κρητικής ».
3. Προφορική παράδοση.